

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ ตามมาตรา 23 แห่ง
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535
และกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 17 พ.ศ. (2536)*

LEGAL PROBLEMS REGARDING THE DUTIES OF PRECEPTORS UNDER
SECTION 23 OF THE SANGHA ACT, B.E. 2505 AMENDMENTS (NO. 2)

B.E. 2535 AND THE RULES OF THE SUPREME SANGHA
COUNCIL NO. 17 (B.E. 2536)

พระครูบวรศีลวัฒน์ (อานวย สีลธโร), วรพจน์ ธนอมกุล, ประมานเลิศ อัจฉริยปัญญากุล

Phrakhru Bavornsilawat (Amnuay Silatharo), Woraphot Thanomkun,

Pramanloet Athariyapanyakun

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: sathaphorn.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษา คุณลักษณะ กฎ ระเบียบวิธีการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เปรียบเทียบกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ 2. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ แนวคิดวิธีการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เปรียบเทียบกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1. คุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งพระอุปัชฌาย์ คุณสมบัติฝ่ายสุกกัณฑ์ คือ ธรรมฝ่ายขาว หมายถึง คุณสมบัติของพระภิกษุผู้สามารถ เป็นพระอุปัชฌาย์ให้อุปสมบทได้สามารถเป็นอาจารย์ให้นิสสัยได้ และสามารถให้สามเณรอุปฐากได้ ซึ่งจัดอยู่ในคุณสมบัติที่ดีคนที่มีลักษณะนี้ควรได้รับการแต่งตั้ง 2. มาตรา 23 การแต่งตั้ง ถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุอันเกี่ยวกับ

*Received December 19, 2023; Revised January 10, 2024; Accepted February 28, 2024

ตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่น ๆ และไวยวัจกร ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายเถรสมาคม ว่าด้วยการดำรงตำแหน่ง พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรได้เฉพาะตน และเฉพาะภายในเขต ตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 4 แห่งกฎหมายเถรสมาคม

คำสำคัญ: กฎหมาย; พระอุปัชฌาย์; พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the characteristics, rules, and procedures for performing the duties of a preceptor according to Section 23 of the Sangha Act, B.E. 2505, as amended by the Sangha Act (No. 2), B.E. 2535, comparing the Sangha rules. Association No. 17 (1993) regarding the appointment and removal of preceptors 2. To study and analyze the concept of methods for performing the duties of preceptors according to Section 23 of the Sangha Act, B.E. 2505, as amended by the Sangha Act (Edition 2) B.E. 2535 (B.E. 2535), to compare the rules of the Sangha Supreme Council No. 17 (B.E. 2536) regarding the appointment and removal of preceptors. This research study was documentary research. She presented the research findings descriptively and analytically.

The research results were found that 1. Qualifications of those holding the position of preceptor, the characteristics of the Sukkhapaksa, namely the White Dhamma, referred to the qualities of a monk who can be a preceptor for ordination, can be a teacher for advisees, and can have novices as attendants which are good qualifications. People who have these characteristics should be appointed. 2. Section 23 Appointment and removal of preceptors, abbots, deputy abbots, assistant abbots, and monks regarding administrative positions in the Sangha Administration. Other positions and Vaiyavajjakorn, churchwarden shall be by the criteria and procedures specified in the Sangha Rules. Regarding holding a position, The Upajjāya preceptor must give ordination to young children only. And only within the area as provided in Section 4 of the Rules of Sangha Supreme Council.

Keywords: Legal; Preceptor; Sangha Act

บทนำ

ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คืองานด้านการปกครอง (พระสุทิน อธิปญโญ และคณะ, 2564) พระพุทธเจ้าทรงใช้ระบอบสามัคคีธรรมเป็นหลักในการปกครองคณะสงฆ์ และทรงบัญญัติสิกขาบทและอภิสมาจารขึ้นเพื่อใช้ปกครองคณะสงฆ์ ต่อมาเมื่อมีผู้ศรัทธาเข้าบรรพชา อุปสมบทที่มีจำนวนมากขึ้น พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรตามแบบบัญญัติจตุตถกรรม และพระสงฆ์ผู้เป็นประธานในพิธีอุปสมบทเรียกว่า “พระอุปัชฌาย์” (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549) เมื่อเป็นเช่นนี้ อุปัชฌาย์และสัทธิวิหาริกนั้นต่างจักมีความเคารพยำเกรง ประพฤติกลมเกลียวกันอยู่ จักถึงความเจริญงอกงามไปพลุลัยในธรรมวินัยนี้ ดังนั้น พระอุปัชฌาย์จึงหมายถึง เป็นผู้ให้ฟังฟัง เป็นผู้ฝึกสอน เป็นผู้ปกครองดูแล ส่วนนวกภิกษุผู้ถืออุปัชฌาย์นั้นชื่อว่าเป็นสัทธิวิหาริก (แปลว่า ผู้มาอยู่ด้วย) ของพระอุปัชฌาย์นั้น ส่วนกิริยาที่ฟังฟัง ชื่อว่านิสสัย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร), 2531) และสิ่งที่สำคัญ คือ การบริหารคณะสงฆ์ในส่วนของงานด้านปกครองด้วยแล้ว พระอุปัชฌาย์ได้ชื่อว่ามีส่วนรับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนาและสัทธิวิหาริกโดยตรง ทั้งนี้ ก็เนื่องจากว่าพระอุปัชฌาย์เป็นพระสังฆาธิการระดับผู้บริหารคณะสงฆ์ พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการเท่านั้น จึงจะเสนอขอแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ได้ และพระอุปัชฌาย์เป็นพระสังฆาธิการที่สำคัญระดับแนวหน้า ที่จะทำให้พระศาสนาเจริญรุ่งเรือง และมีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของสัทธิวิหาริก พระอุปัชฌาย์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง (พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน), 2540)

แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกระแสบริโภคนิยม ทำให้มุมมองและเจตคติของผู้ที่อยู่ในวงการคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปและเป็นผลกระทบต่อเนื่องทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จากเดิมซึ่งเคยกวาดขันในวัตรปฏิบัติของสัทธิวิหาริกผู้บวชใหม่อย่างน้อย 5 พรรษา คือ ให้บรรลุนิสัยมุตตะกะ จึงจะพ้นการดูแลอย่างใกล้ชิด (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2538)

เพราะฉะนั้น พระอุปัชฌาย์ต้องถือว่าเป็นตำแหน่งที่สูงที่สุดในคณะสงฆ์ เพราะสามารถให้บรรพชา อุปสมบทแก่กุลบุตรได้ ดังนั้น ตำแหน่งหน้าที่พระอุปัชฌาย์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้ในปัจจุบันนั้น กำหนดไว้ว่า ในเขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลหนึ่ง ให้มีพระอุปัชฌาย์เพียงหนึ่งรูป เว้นแต่มีกรณีพิเศษ การเป็นพระอุปัชฌาย์ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้น แล้วรายงานรับรองขอแต่งตั้งเสนอขึ้นไป พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ให้บรรพชา อุปสมบทแก่กุลบุตรได้เฉพาะตน และเฉพาะภายในเขตอำนาจที่ปกครอง คือ ถ้าเป็นเจ้าอาวาส ภายในวัดของตน ถ้าเป็นเจ้าคณะตำบล ภายในเขต

ตำบลของตน เป็นต้น ทั้งนี้ พระอุปัชฌาย์ ที่ดำรงตำแหน่งประธานหรือกรรมการมหาเถรสมาคม ไม่จำกัดเขต ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทำการศึกษาถึงปัญหาของการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กับกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 17 ซึ่งออกตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับดังกล่าว ว่ามีความสอดคล้องหรือไม่ สอดคล้องกันอย่างไร เพื่อที่จะได้นำผลการวิจัยที่ค้นพบทำการนำเสนอเพื่อขอแก้ไขให้มีความสอดคล้องต้องตรงกันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษา คุณลักษณะ กฎ ระเบียบวิธีการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เปรียบเทียบกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์
2. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ แนวคิดวิธีการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เปรียบเทียบกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัญหาการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เปรียบเทียบกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์” ผู้วิจัยกำหนดระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอนในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบการวิจัยด้านเอกสาร (Documentary Research) เป็นแบบเขียนพรรณนา ผู้วิจัยได้ประมวลด้านเอกสาร ทางหนังสือ บทความ และเอกสารอื่น ๆ รวมแนวคิดทฤษฎี จากตำราของนักวิชาการ ไปตามลำดับความสำคัญ

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะ กฎ ระเบียบวิธีการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เปรียบเทียบกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ พบว่า พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์นับตั้งแต่ตำแหน่ง

เจ้าคณะภาคลงมาถึงตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาส เรียกว่า พระสังฆาธิการ คำว่า “พระสังฆาธิการ” เป็นคำรวมตำแหน่งพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เริ่มใช้มา แต่ พ.ศ. 2506 จนถึงปัจจุบัน โดยมีกฎหมายตราสามัคคี ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ กำหนดนามเป็นครั้งแรก โดยเปลี่ยนคำว่า พระคณาธิการ มาเป็นพระสังฆาธิการ ให้สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินกิจการคณะสงฆ์รวมคำว่า “พระ” “สังฆ” และอธิการเป็นพระสังฆาธิการ แปลตามรูปศัพท์ว่า พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์ “พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจ เต็มตามตำแหน่ง” ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง “พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์” มีตำแหน่ง ดังนี้ 1. เจ้าคณะใหญ่ 2. เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค 3. เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด 4. เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ 5. เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล 6. เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม, 2542)

อุปัชฌาย์ ความหมายโดยพยานะว่าผู้เข้าไปฟัง กล่าวคือ ได้แก่ ผู้คอยดูแลเอาใจใส่ คอย แนะนำ พร่ำเตือน สัทธินาหาริก (ลูกศิษย์) ของตน ซึ่งก็คือ พระเถระผู้ทำหน้าที่เป็นประธานในการบวช กุลบุตรในพระพุทธศาสนา เรียกทั่วไปว่า พระอุปัชฌาย์ ในภาษาอังกฤษเรียกว่า “Preceptor” พระ อุปัชฌาย์มีหน้าที่หลัก 2 อย่าง คือ เป็นผู้รับผิดชอบ และรับรองผู้บวชในพิธีบรรพชาอุปสมบท และ เป็นผู้รับปกครองดูแล แนะนำ ตักเตือน และติดตามความเป็นอยู่ของผู้ที่ตนบวชให้ เหมือนบิดา ปกครองดูแลบุตร ตามกฎหมายตราสามัคคีนั้น ได้กำหนดให้เขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลหนึ่ง ให้มีพระ อุปัชฌาย์เพียงหนึ่งรูป เว้นแต่มีกรณีพิเศษ ปัจจุบันอุปัชฌาย์ในราชอาณาจักรไทยจะต้องได้รับการแต่งตั้งอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ว่าด้วยการคณะสงฆ์เป็นเองไม่ได้ กล่าวคือ ต้องเป็นพระอุปัชฌาย์ตามกฎหมายตราสามัคคี ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ ปัจจุบันพระ อุปัชฌาย์มี 3 ประเภท อันได้แก่ 1. พระอุปัชฌาย์สามัญ ซึ่งหมายถึงพระอุปัชฌาย์ที่ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าคณะใหญ่ 2. พระอุปัชฌาย์วิสามัญ ซึ่งหมายถึง พระอุปัชฌาย์ที่ได้รับแต่งตั้งจากสมเด็จพระสังฆราช 3. พระอุปัชฌาย์ผู้ได้รับตราตั้งพระอุปัชฌาย์อยู่ก่อนใช้กฎหมายตราสามัคคี (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538)

คุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งพระอุปัชฌาย์ คุณสมบัติฝ่ายสุกกปัณห์ คือ ธรรมฝ่ายขาว หมายถึง คุณสมบัติของพระภิกษุผู้สามารถ เป็นพระอุปัชฌาย์ให้อุปสมบทได้สามารถเป็นอาจารย์ให้นิสสัยได้ และสามารถให้สามเณรอุปฐากได้ ซึ่งจัดอยู่ในคุณสมบัติที่ดีคนที่มีลักษณะนี้ควรได้รับการแต่งตั้ง ส่วนคนที่ตรงกันข้ามก็ไม่ควรได้รับการแต่งตั้ง กลุ่มสุกกปัณห์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก มีองค์ประกอบ 5 ข้อ ของพระภิกษุผู้สมควรเป็นพระ

อุปชฌาย์ให้การอุปสมบท จัดเป็น 8 หมวด กลุ่มที่สอง มีองค์ประกอบ 6 ข้อ ของพระภิกษุ ผู้สมควรเป็นพระอุปชฌาย์ให้การอุปสมบท จัดเป็น 7 หมวด เมื่อจัดกลุ่มรวมกันแล้ว พระอุปชฌาย์เป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ในการคัดกรองผู้ที่เข้ามาขออุปสมบท และต้อง รับภาระ ในการอบรม ดูแลสั่งสอน และปกครองทั้งพระภิกษุ และสามเณร ผู้เป็นสัทธิวิหาริกของตน เพื่อให้สัทธิวิหาริกได้มีความรู้ความสามารถประพฤติปฏิบัติตาม เป็นการช่วยพัฒนา บุคลากรทาง ศาสนา คือ พระภิกษุและสามเณร ทั้งนี้ก็เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของ พระพุทธศาสนา สำหรับหน้าที่ของพระอุปชฌาย์ในพระวินัยมีหน้าที่หลัก เป็นผู้รับผิดชอบ รับรองกุลบุตรผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เพื่อการบรรพชาอุปสมบท และจะต้อง ตรวจสอบบุคคลภายนอกที่จะเข้ามาบรรพชา/อุปสมบทในพระพุทธศาสนา ที่สำคัญต้อง แนะนำ ตักเตือน คอยติดตามความเป็นอยู่ของสัทธิวิหาริกที่ ตนบวชให้ เหมือนบิดา ปกครองดูแลบุตร หน้าที่ด้านนี้จัดเป็นหน้าที่ที่สำคัญของพระอุปชฌาย์

2. วิเคราะห์ แนวคิดวิธีการปฏิบัติหน้าที่พระอุปชฌาย์ตามมาตรา 23 แห่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เปรียบเทียบกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้ง ถอดถอนพระอุปชฌาย์ พบว่า มาตรา 23 การแต่งตั้ง ถอดถอนพระอุปชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่ง อื่น ๆ และไวยาวัจกร ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายเถรสมาคม ว่าด้วยการดำรงตำแหน่ง พระอุปชฌาย์มีหน้าที่ให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรได้เฉพาะตน และเฉพาะภายในเขต ตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 4 แห่งกฎหมายเถรสมาคมนี้ (กฎหมายเถร สมาคม ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536), 2536) พระอุปชฌาย์ต้องพบ และสอบสวนกุลบุตรให้ได้ คุณสมบัติก่อนจึงรับให้บรรพชาอุปสมบทได้ คุณสมบัติของกุลบุตรนั้น ดังนี้ 1. เป็นคนมี ภูมิสำเนาอยู่ในเขตตำบลหรืออำเภอที่จะบวช และมีหลักฐานมีอาชีพชอบธรรม หรือแม้มี ภูมิสำเนาอยู่ในเขตอื่น แต่เมื่อสอบสวนแล้วปรากฏว่า เป็นคนมีหลักฐาน มีอาชีพชอบธรรม มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ไม่ใช่คนจรจัด 2. เป็นสุภาพชน มีความประพฤติดีประพฤติชอบไม่มีความประพฤติเสียหาย เช่น ดิตสุราหรือยาเสพติดให้โทษ เป็นต้น 3. มีความรู้อ่านและ เขียนหนังสือไทยได้ 4. ไม่เป็นผู้มีทิฏฐิวิบัติ 5. เป็นผู้ปราศจากบรรพชาโทษ และมีร่างกาย สมบูรณ์ อาจบำเพ็ญสมณกิจได้ไม่เป็นคนชรา ไร้ความสามารถ หรือทุพพลภาพหรือพิการ 6. มีสมณบริขารครบถ้วนและถูกต้องตามพระวินัย 7. เป็นผู้สามารถกล่าวคำขอ บรรพชาอุปสมบทได้ด้วยตนเองและถูกต้องไม่วิบัติ (กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536), 2536)

อภิปรายผลการวิจัย

1. การตรวจสอบคัดกรองคุณลักษณะ และลักษณะต้องห้ามของผู้ขอวชเป็นพระภิกษุ ในคณะสงฆ์ไทยนั้น มหาเถรสมาคมได้กำหนดกฎเกณฑ์ในเรื่องนี้ไว้ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย ซึ่งปรากฏอยู่ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ และระเบียบมหาเถรสมาคม กำหนดวิธีปฏิบัติในหน้าที่พระอุปัชฌาย์ปี พ.ศ. 2537 ซึ่งจากการศึกษาวิจัย พบว่า มีปัญหาสำคัญที่ทำให้การตรวจสอบคัดกรองคุณลักษณะ และลักษณะต้องห้ามของผู้ขอวช เป็นพระภิกษุไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร พระอุปัชฌาย์จึงต้องเคร่งครัดในการรักษาจริยาของพระอุปัชฌาย์เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม และเป็นที่น่าศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ต้องเฝ้าเพื่อสังวรประพฤติตามพระธรรมวินัย และกฎหมายมหาเถรสมาคมอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นแบบอย่างอันดีของสัทธิวิหาริกต้องปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งหรือคำแนะนำชี้แจงของพระสังฆาธิการผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย และกฎหมายมหาเถรสมาคมปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความระมัดระวังมิให้บรรพชาอุปสมบทกรรมวิบัติบกพร่อง ไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ คณะสงฆ์มีนโยบายแน่ชัดว่า ในการรับคนเข้ามาบวชในพระศาสนา เป็นหน้าที่โดยตรงของ เจ้าอาวาสกับพระอุปัชฌาย์ จำเป็นต้องกวดขันมากขึ้น

พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 (2535) และกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วย การแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ระเบียบมหาเถรสมาคม กำหนดวิธีปฏิบัติในหน้าที่พระอุปัชฌาย์ พ.ศ. 2537 และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจสอบคัดกรองผู้ขอวชเป็นพระภิกษุสังกัดคณะสงฆ์ไทย การตรวจสอบคัดกรองผู้ขอวชเป็นพระภิกษุนั้น ยังไม่มีความชัดเจน และประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้ พบว่า ยังมีบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามหรือยังไม่มีคุณลักษณะตามที่พระธรรมวินัยบัญญัติไว้ ซึ่งปรากฏให้เห็นตามสื่อต่าง ๆ และไม่ปรากฏให้ทราบโดยทั่วไป แต่เกิดขึ้นจริง ในสังคมไทย มีการบรรพชาอุปสมบทให้แก่บุคคลที่มีความบกพร่องหรือมีลักษณะต้องห้ามตามพระธรรมวินัยจริง โดยมีสาเหตุมาจากผู้ขอวช (รวมถึงบิดามารดา ผู้ปกครองหรือเครือญาติด้วย) และพระอุปัชฌาย์

2. ในหลักเกณฑ์ และวิธีการ มิได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า วัดเช่นใด ควรมีรองเจ้าอาวาส วัดเช่นใดควรมีผู้ช่วยเจ้าอาวาส และควรมีได้เท่าใด ข้อนี้ ต้องอยู่ในดุลยพินิจของเจ้าอาวาส และเจ้าคณะจังหวัดผู้พิจารณาแต่งตั้ง หากจะคิดส่วนเฉลี่ย ควรมีพระภิกษุสามเณรอยู่จำพรรษาอย่างน้อย 3 พ.ศ. ไม่น้อยกว่า พ.ศ. ละ 20 รูป ต่อ 1 รูป หากจะต่ำกว่า 20 รูปไปบ้าง ก็ควรเป็นวัดที่มีเนื้อที่กว้างขวาง มีปริมาณงานมากหรือเจ้าอาวาสอยู่ในวัยชรา และยังไม่เคยมีอยู่แม้แต่รูปเดียว ควรให้รายละเอียดในประวัติพระภิกษุที่ขอแต่งตั้ง

องค์ความรู้จากการวิจัย

การตรวจสอบคัดกรองคุณลักษณะ และลักษณะต้องห้ามของผู้ขอวชเป็นพระภิกษุ ในคณะสงฆ์ไทยนั้น มหาเถรสมาคมได้กำหนดกฎเกณฑ์ในเรื่องนี้ไว้ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย ซึ่งปรากฏอยู่ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ และระเบียบมหาเถรสมาคม กำหนดวิธีปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ปี พ.ศ. 2537 ซึ่งจากการศึกษาวิจัย พบว่า มีปัญหาสำคัญที่ทำให้การตรวจสอบคัดกรองคุณลักษณะ และลักษณะต้องห้ามของผู้ขอวช เป็นพระภิกษุไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ผู้วิจัย จึงมีแนวความคิดโดยใช้พุทธวิธีการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องรับกับสถานการณ์ปัจจุบันของโลก มีอยู่ 5 ประการ ประกอบด้วย

1. P คือ panning มีการวางแผนงานเป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ซึ่งในรูปแบบการวางแผนงานนี้ได้มีระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พุทธศักราช 2550 ใช้เป็นข้อบังคับ และขับเคลื่อนเพื่อกำหนดทิศทางของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2. O คือ Organization มีระบบการจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความภาระ ความสัมพันธ์ของสมาชิก และสายบังคับบัญชาภายในมีการแบ่งงานกันทำ และการกระจายอำนาจ ภายในมีการแบ่งงานกันทำ และการกระจายอำนาจ โดยมีคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้ง และ มอบหมาย การปฏิบัติหน้าที่อย่างบริบูรณ์

3. S คือ Staffing มีระบบการบริหารงานด้านบุคลากรสงฆ์ผู้เผยแผ่เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ อันได้แก่ สัทธิวิหาริกการพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสม กับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา

4. D คือ Directing หลักในการอำนวยการแก่สัทธิวิหาริกเป็นการ สื่อสาร เพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน เช่น การประชุม เป็นต้น

5. C คือ Controlling มีระบบการ กำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานที่จะสร้างพุทธนวัตกรรม : การมีส่วนร่วม และการบริการวิชาการแก่สังคม โดยสร้างเครื่องตรวจสอบไฮเท็กซ์เพื่อคัดกรองผู้ที่จะเข้ามาอุปสมบท เพื่อเป็นการศึกษาสภาพปัญหา และรูปแบบวิธีการคัดกรองตรวจสอบผู้ที่จะมาขออุปสมบท และเป็น การการบริการวิชาการแก่สังคม โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในหลากหลายมิติในการระดมความคิดเห็น รวบรวมข้อมูลและบัญชีประวัติของพระสงฆ์ที่ลาสิกขาไปแล้วที่ทำผิดพระวินัยและคดี ทางโลก โดยการมีส่วนร่วมจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเจ้าหน้าที่ทะเบียนและรวบรวมข้อมูล ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา ผู้เชี่ยวชาญด้าน วิศวกรรมศาสตร์โดยมีการประชุมกลุ่มย่อยและเสวนาในการระดมความคิดเห็น และช่วยกันแก้ไข ปัญหา และสร้างนวัตกรรม จากนั้น

กระบวนการคัดกรองผู้ที่เข้ามาอุปสมบทจะมีความรัดกุม เพิ่มขึ้น ตลอดจนถึงพระอุปัชฌาย์มีเครื่องตรวจสอบ ไฮเท็กซ์ช่วยในการคัดกรองผู้ที่มาขออุปสมบท

การที่พระพุทธองค์บัญญัติให้ภิกษุถืออุปัชฌาย์วัตร และกำหนดให้พระอุปัชฌาย์ต้องปกครองดูแลสัทธิวิหาริกนี้เป็นหลักประกันว่า กุลบุตรผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา จะได้รับการศึกษาตามหลักไตรสิกขาอย่างแน่นนอน การที่กำหนดให้ทั้งสองฝ่ายกระทำวัตรต่อกันก็เพื่อให้เกิดประโยชน์ คือเพื่อลดทิวฏฐิมานะของศิษย์ ให้มีความเคารพยำเกรงในพระอุปัชฌาย์อันจะเป็นการง่ายในการฝึกหัดพัฒนาด้านอื่น ๆ และเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้ทำอุปการะต่อกัน จะได้เกิดความสนิทสนมสามัคคีและความอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

อุปัชฌาย์วัตร และสัทธิวิหาริกวัตรมีประโยชน์ต่อสังคมสงฆ์ทั้งในภาวะปกติและในภาวะที่เกิดความขัดแย้ง กล่าวคือในภาวะปกติ การที่ทั้งสองฝ่ายได้ทำอุปการะต่อกัน สิ่งที่เกิดแน่นอนคือความสามัคคีอย่างแนบแน่น ระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริก และรวมทั้งพระภิกษุร่วมพระอุปัชฌาย์เดียวกัน หากเกิดความขัดแย้งหรือเกิดอภิรณ การที่คณะสงฆ์ได้ทำอุปการะต่อกัน การแก้ปัญหาก็จะเป็นไปโดยง่าย เพราะทั้งสองฝ่ายจะมีความเคารพยำเกรงกัน บางปัญหาก็แก้ได้ เพราะเห็นแก่พระอุปัชฌาย์หรือเพราะมีความเคารพยำเกรงในพระอุปัชฌาย์ซึ่งถือว่าเป็นเสมือนผู้ให้กำเนิดในโลกแห่งพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การฝึกอบรมพระอุปัชฌาย์มีการแนะนำความรู้ฝึกฝนด้านทักษะในศาสตร์สมัยใหม่ เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อนำความรู้มาใช้ในการปรับปรุงในการทำหน้าที่เป็นพระอุปัชฌาย์ให้ดีขึ้น
2. การฝึกอบรมพระอุปัชฌาย์มีการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมอุปสมบททุกครั้งที่มี การเรียนการสอนในวิชาพระพุทธศาสนาทั้งในหลักสูตรระยะสั้น และหลักสูตรระยะยาว
3. การฝึกอบรมพระอุปัชฌาย์มีการบูรณาการสื่อการเรียนการสอนในวิชาพระพุทธศาสนาให้สัทธิวิหาริกได้รับความรู้ และความเข้าใจในบทเรียนง่ายขึ้นด้วยระบบมัลติมีเดีย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. การฝึกอบรมพระอุปัชฌาย์ควรมีการวางแผนในการจัดโครงการเพื่อส่งเสริมการฝึกอบรมพระอุปัชฌาย์ทั้งในระยะสั้น และในระยะยาว อย่างชัดเจน และต่อเนื่อง
2. การฝึกอบรมพระอุปัชฌาย์ควรถูกกำหนดวิสัยทัศน์และเพื่อการจัดการฝึกอบรมบุคลากรพัฒนาองค์ความรู้แก่พระสงฆ์เพื่อให้มาเป็นพระอุปัชฌาย์ในรุ่นต่อไปอย่างต่อเนื่อง

3. การฝึกอบรมพระอุปัชฌาย์ควรส่งเสริมแนวทางการบริหารงานบุคคลด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาทั้งเชิงรุก และเชิงรับเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักการคำสอนในทาง พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยด้าน การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในส่วนภูมิภาค ในจังหวัดต่าง ๆ โดยการวิเคราะห์ถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดต่าง ๆ ในภูมิภาค ครั้งต่อไป

2. ควรศึกษาวิจัยด้าน การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุปัชฌาย์ ในจังหวัดต่าง ๆ ในภูมิภาค เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาการเปลี่ยนแปลง ครั้งต่อไป

3. ควรศึกษาวิจัยด้าน การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุปัชฌาย์ในยุคโลกาภิวัตน์ในจังหวัดต่าง ๆ ในภูมิภาค อีสาน เหนือ กลาง (ตะวันออก) ได้

เอกสารอ้างอิง

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ ข้อ

12. *แถลงการณ์คณะสงฆ์*. เล่ม 81 ตอนที่ 3. 25 มีนาคม 2536.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2559). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมฺปนฺโน). (2540). *คู่มือพระอุปัชฌาย์*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการดำเนินการฝึกซ้อมอบรมพระอุปัชฌาย์ส่วนกลาง.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล). (2539). *การบริหารพัฒนาวัด*. ราชบุรี: โรงพิมพ์บริษัท เอช ที พี เพชร จำกัด.

พระสุทิน อธิปญฺโญ และคณะ. (2564). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(1), 116-124.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร). (2531). *อุปกรณ์วินัยมุข เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม. (2542) *คู่มือพระสังฆาธิการ และพระวินยาธิการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2538). *สีกากับผ้าเหลือง*. กรุงเทพฯ: วี.พริ้นท์.